

16 האיש שלזו במוסקבה

חדשיים לפני סיום כהונתו, מספר אריה לויין, שגוריר ישראל בבית רוסיה, על מצב הכלכלה, על מצב היהודים, על מצב החוץ ועל הלך הרוחות באומריה שקרטה, ועכשיו מנסה להשתקם **אוד קשתי**

20 תמוש בסקסומון

מאז ועידת הדמוקרטים ופלישתו של רוס פוג, המועמד העצמאי לנשיאות, המדיא ביל קלינטון אל גבהים חדשים במשאלי דעת הקהל. עכשיו נראים סיכויי מול גורג' בוש הרבה יותר מטובים **יובל נתן**

24 ושוב לאה שקדיאל

לאחר ההפסד בבחירות, ולאחר שהתמנתה השבוע למנהלת בי"ס אפרתה בירושלים בלחץ ההורים - מדברת לאה שקדיאל, ההיא מירחם והיא מצילי ביטון, על נושאים קרובים לליבה **ליה עשרת וגדי מוניסה**

34 ואמריקה עדיין מתכה להם

הדעתו הדרמטית של נשיא רוסיה, בוריס ילצין, על האפשרות כי שבויים אמריקנים מופי מלחמת קוריאה ווייטנאם עדיין נמצאים במחנות נידחים ברחבי ברה"מ לשעבר - עוררה פגע פתוח בלב הציבור האמריקני **אריה חשביה**

וְעוֹבֵד לֹאֵה עֲקִידָא

שדאפליה נגד הנשים נגמרה שטיות זה אומר שיהי פואה ויהי כבר לא כסף. הגברים זזו למקצועות אחרים, שמרלוותים בהם כסף, כמו העשייה ניהול ובהם הם שולטים. את המקום שהתפנה בבתי-הספר לרפואה תופסות עכשיו נשים. לשכת בתוך פקולטה לרפואה ולומר 'אין אפליה' – זה קשקוש. לא 'יאמן, כמה אנ- שים אינטליגנטיים נפלים כפח הזהכחשתי'.

"אתו פורום, במכללה לביטחון לאומי, יש גם מפקד אחרות בחי"המטה, ואמר יעני כולם, ש-85 אחוזים מאוכלוסיית בחי"המטה הם בני עדות-המזרח ועדיין הוא מכתיב שיש בעיה בחברה הישראלית. אך אפשר להסביר את זה? למת, מצד שני, כל-כך מעט מוחזקים מציליים בפוליטיקה, ואלה שעושים את זה – זה עושה בחילה. מה עובר על רן כהן מתוך מרצ? מה עבר על השופט חלימה בבי"המשפט העליון? יש זכ- רים לא נתמרים במספר הזה. אדם צריך לשאול את עצמו, האם צילי נשאר אותו צילי ביטחון הצדק, הברוט המצפוני על כולם כשהממיר הוא ש-90 אחוז זים מתעם שונא אותו, או שהוא משתק לפי הכללים ומר- תנהג-כמו ליל טוב'."

• את מרבית על נזקקות נגד מורחים כאבן מאון ברור ועל השולחן, וכשרוך לוי אמר שהסתכלו עליו כאילו הוא קוף שירד מהעץ, כולם התנפלו עליו ואמר רן, שהוא הוציא את השד מהכנפיה. מצד שני, הוא עשה בעניין גם שימוש לצרכי'.

"זה נכון שהוא ניגן על העניין הזה, אבל גם על התיכונים של דוד לוי לא פרגנו לו. כשר-שיכונן היה הרבה מהם בדרך, מפני שהוא השקיע המון כשמונים ולא עשה דבר, הפיתוח, אבל בחור שר-חוזן, ליעד תי, הוא היה בסדר, אם החברה לא הייתה גוענית ויהי יכולים לטעון נגדו, שכריקו כמו אצל כל שר אחר, כשהוא בסדר – או מכירים בו, וכשהוא עושה טעות – הוא יקבל על הראש. זה לא ככה. החברה לעולם לא מפרגנת לו, מפני שהוא מבגד על המותר העפר'."

• את תזמנת שריון מקומות בכנסת למכונות שטוב- לוח מהתי-יצוא? "ההתנגדות לשריון מבוססת על שקר מוסכם, שהמד צב הנתון הוא נכון, ולכן, ביגיע שמשריינים מקומות, נוצר סילוף של האמת. אני טוענת, שהמצב הנתון הוא מסולף. היום יש שריון סמי חזק מאוד לטובת גברים, לטובת אשתכונים, הגברים לא הגיעו בינו למה שוגיעי- יים כבוחם של מנגנונים חברתיים, הנוכחיים ופוליטי- יים אחרים. נגד המנגנונים האלה עובד השריון, אסור לקבל את הדיכוי שבמצב הנתון כעובדה קיימת, צריך לאזן אותו'."

• את מאמינה שחיים צריכים לשריון מקומות בכנסת לפני עדות-המזרח? "אני מאמינה שכן, מפני שאם המפלגות לא יתנו על

זה את הדעת, תצמח מפלגה עדותית כמו שיש. כשלא פונויים להם כלי ביטוי לגיטימי פוליטי, זה נתן את פניו בפשט, בסמים. לצערנו, השריון עדיין לא טבע

כמערכת הכחירת האחרונה, יצאה לאה שקי ריאל אל העם ונבהלה מריקף המצוקה. היא מכירה את התופעות מביסדהאם, בירוחם אבל הריקף, המספרים, הפחיעו אותה. 'לראות', היא אומרת, 'כמה אנשים הקודים במצב הזה, כמה שכונות נראות איס ונורא, כמה ילדים מסומכים ברחובות בלי לעשות דבר, כמה נערים בני 17 אין שום סיכוי להתייחס לצעיה', והם מסומנים באימקט לכל החיים, כמה אנשים כבר לא יודעים לעבד ולא יעבדו גם אם תמצא להם עבודה. זה פשוט מבהיל, כמותית, לראות את כל האנשים האלה'."

שקייאל, 41, אשה דתייה, שמאלנית בערותה, משי- כילה ומביה טובה, עלתה לנחלתו בראשונה ב-86, כא- שר משרד-הרווחה סובד לאשר את הניגויה למעשה היה זית בירוחם, עיר מגוריה. המאבק הניכרי נמשך כשי- נתיים וחצי, עד שבגז'ק הורה למשרד לאשר את המי- ניו, מאז, כך נזמנה, וזכרים אותה לטובה. בימי האחרון להגשת הטיעומה לבחירתה, הגליחה להפיע את כולם ולרקק עם הח'ע צילי כפיטון ברשמה משותפת, הח'ע זיה, הרשימה נכשלה. 3,000 קולות, שחבטת מינות אר- תה שולמית לאיני למנהלת בית-הספר אפרתה, למרות ההתנגדות הממסד הרתי במשרד החינוך. הלחץ למינויה בא מצד הנוגדים.

• לאה שקייאל, מה הסברה לעטר בין האחרה לבין ההוצאות בכלפי?

"קפולטיקה, מבחינתי, היא ניסיון לקשור בין חוזן למעשים קונקרטיים. חשבנו שהדבר הנוון לעשות כלי לקדם את הצדק החברתי, הוא להקים מפלגה קטנה, שתהיה קצת מסוגית ותורכב, באופן בלתי-צפוי, מא- דם כמו צילי ומאדם כמני, וענינו. בחרנו במעשים קונקרטי צרוב האל-נכון של הטיטוריה. אנשים הם שיכבי להיות מסורים לרעיון הצדק החברתי, אבל הם לא קנו את ההצבעה שמכרנו להם באותו רגע'."

צילי ביטחון הגיע אל שקייאל דרך חברים משות- פים כמו דוד חמי, עורך עיתון אחר, כתבי-עט בנישאי- חברה מנקודת מבט מורחית-ליטניטית. במסגרת חוכ- גיית בנושאי חברה, הופיעה שקייאל בעבר עם חמו בפני קצינים בכירים במכללה לליטחון לאומי, ותמקלה שם, בפעם המי-יודי-כמה, בהחשפת הביעה החברתית- ערותית במיינה. חמו הויה כמעט העליל על המקד.

"מתציתם היו בני עדות-המזרח, אבל הם לא היו מוכנים להודות, שהם לא מייצגים את המציאות בארץ. יש סיבות טובות לכך שהצבא הוא גוף שריוני יותר מגופים אחרים, ומאפשר קידום לאנשים מוכשרים, ויש סיבות טובות לחוסר הרצון של האליטה המסורתיות להצטיין בצבא. לשכת בתוך המכללה לביטחון לאומי, ולומר 'אנחנו מיישים אותו מקצינים, והבת שלי יר צאת עם מרקא', או הכל בסדר', נראה לי מדינית של בת-יענה'."

• את נתמלת הרבה בהכחשה הזו? "ימנען זה פשוט לא יחואר. בבתי-הספר לרפואה בארץ, כמעט מחצית מהסטודנטים הם נשים. זה אמר

**אחרי הכישלון
בבחירות ולפני
מינויה, השבוע,
למנהלת בית-ספר
ממלכתי-דתי.
בירושלים, מדברת
האשה, שרבים
האסערו על שלא
וכנסה לכנסת, על
צירלי ביסון, האפליה
העדוית והמינית, דוד
לוי, אורה נמיר,
שולמית אלון,
כשלו האינומגציה,
גוש אמונים, כפר-
שמריהו, בת-ים-
ודימונה**

מאת ליה עשה וגדי מוסה

קודמת. קודם היו התפללות והתורה.

"בדרום-תל-אביב ישבו הכרתי בצפון תל-אביב ישבו הכרתי בשכלל לא ידעו שילוח יש עוד צד. או עכשיו יש מצד, ובשלב הראשון הוא גורם לשואה, לקיטוח זה לא תהליכו הראה, אבל מה האלטרנטיבה שנגיע למצב של ארדה'בז הארה'ב קיימת שכבת עוני, שאף אחד לא מתוודע אליה, היא הכינה החברתי. הולכים שם כרותה, רואים משהו שוב על הרצפה, וממשיכים ללכת הלאה, כי מלמדים את הילד שגדל בני-יורק, לא להסתכל ימי-נה ושמה'אלה."

● את חשיבת שנה אנהני עוללים להניע למצב כזה?
את מאוד מפתרת, אנהני עשירים בדרך הנוכחה לקר- את המצב הזה, לפני יותר ויותר אטום, פחות ופחות איכפת לנו מהדברים האלה. אני לא מצמידה פנים, שמי חר בבקשי ידיו כאן מהומות כמו בלוס-אנג'לס, אבל אני חושבת, שההג'ר בעיקרו הוא של התגברות האז לימות חכמה. כולם ראו מה קרה בנתיים. זה התחיל כשנראה נגד הערבים, והמשיך להתפרקות טוטאלית של החווה החברתי. אנשים תקפו את המשרה, תקפו את המשמר הגבוה, קיללו את המדינה, אנשים הרגישו כאילו הכל מתהר."

● או מה צריך לעשות?
"מטונה שנים אין שר במשרה מלאה לעבודה ולרוח זה במדינה הזאת, ואנהני שנים בשקט בליילה. המוות הזה לא משנה לאף אחד. כדי לפתור את זה, צריך לתת חיל עם השואה משאבים, ולא רק השואה, אלא מתן יתר משאבים לשכבות החלשות, כדי להגיע ליותר שוויון וליותר הדמיונות. אין ספק, שהי כוא על הש- בון דברים אחרים. מצד, חושבי כפיר-שמריתו הורצ- לית-פיתוח יחידים להמשיך לחתק בפסקים שלהם אני חושבת, שבסוף הזה לעשרות משהו יותר טוב, כמו כביש מור, שיקצר מרחקים בין ציירות פיתוח למרכזי תעסוקה, אולי הנהיגה יסדילמדים ארוך בעיר הפתוח. הרי כשילד בשכונה מבוססת בהל-אביב גומר ללמוד ברבע ל-12 בצהריים, ההורים שלו ידאגו לפת- רונות - למשהו שיקבל אותו בבית ייתן לו אכיל, לוגים, לספרים, לביקורים במיזאני. אבל כשילד בש- כונג מצוקה גומר ללמוד ברבע ל-12 בצריים - זה קטסטרופה! הוא נגרר עם הילדות שלו בחתובת, איש אינו מוכה לו, הוא לא יודע איר להעסיק את עצמו, ודבר אינו מעניין אותו בחיים. ילדים כאלה גומרים ב'ת-ספר עם אפס ידע'."

● איך הגעת בכלל לנושא החברתי? אנשים, שעברו ממלול חיים דומה לשלך, לא גרים חיים בירחים, לא מתעסקים בנושא החברתי, ובסוף שלא רוצים לכנסת עם צדלי ביטוח.

"זה לא קרה בבת-אחד. זה התחיל אולי מאבא שלי, שפספר שהייתה בת תשס' וחצי. גדלתי על הסיפורים עליי, על המיתוס שלו. הרב שיטמן הפתח מימנו, מרא- שי המזרחי, גילה אותו חופר הפירות אצל נוסבניט בחברת המשל, מר מאוד הוא מצא עצמו אחראי על הקמת החינוך הזה, ושותף במלחמה של המפלגות הדתיות, לקבל חינוך דתי, למרות שרוב הפוליטיקאים של היישוב באחמם טים היו לא רק חילוניים, אלא גם אנטי-דתיים. הוא הסתובב במעבדות, בין כל יוצאי עדות-המזרח האלה, וניסה לגייס בכל מעבדה עשרים הורים, שרצו לשלוח את הילדים שלהם לביד-ספר דתי. אני שמעתי בבית על הבטיחת של קליטת עליית, יותר מרוב בני דורי. אחר-כך, זה התגלגל, למודעות שלי הגעתי בגיל די מבוגר, לא בגיל העשרה."

● דרך למדיניות הזאת ככלה גם פעילות של ניש אמר יום.
"הייתי בת 23 כשגוש אמנים נוסד, ומאד התלהבתי בהתחלה. זה היה משהו אנטי-כורגני, נורא אידיאליס-טי, אנשים היו מוכנים לחיות בתח-תנאים, בכל מיני

1 9 9 2 י ל י ב 2 9

ד **בתי-הספר לרפואה**
כמעט התצית מהסתורגים
הם נשים. זה אומר
שהאפליה נגד נשים נמארה
ששויות. זה אומר שהרפואה
היא כבר לא מקצוע
אפרקטיבי לגברים, כי לא
מרווחים בזה כסף"

"כיום יש בכנסת שריון סמיו
חזק מאוד לטובת גברים,
לטובת אשכזיים, הגברים
לא הגישו בדיון למה שהגישו,
אלא בכוחם של אצמונים
חברתיים, הינטיים
ופוליטיים אדירים. אני
מאמינה שמצריך לשריון
בכנסת מקומות לכדי ערות-
המזרח"

"האמירות הפסימיות של קאמי" מאוד התאימו לי"

שליך האוניברסיטה, ויטתה לפנות את עצמה על אותם חסכים.
אדם נוסף שהרשים אותה היה הרב מאייר מר- של, רב קונטרברבי אמריקני, שנעלה על-ידי הת- נועה לארנגטניה בתקופת שלטון הנג'לים. "הוא הגיע עם תוצאות הודות, שהמסד שלה משתף פעולה עם החינוכות לפתוח את הפה, בתוך נשואי טיש לוח מחויבות האוניברסי. הוא פתח את הפה, מרשת הצדק האוניברסי. הוא הפך לתועה הזאת - והקים בארנגטניה אופציה לכל התועה משייכה הונועה הקונטרברבי. הוא הפך למקד משייכה לנוער החודי, שגילה שאם הוא יהודי ציוני, זה לא אומר בהכרח שהוא פאשיסטי ומודחה עם השלטונות.

"האדם הזה הצליח את הנוער היהודי שם מהת- בוללות. היכרתי אותו בניו-יורק. חיים יש לו שם בוד-כנסת, שהופך בלילות לבד-מקדסה לחסור בית בעיני זה דבר מדהים, ואני שואלת את עצמי, למה אין רבנים אורתודוקסים במידה מספקת שעידשו דברים מהסוג הזה?"

האספר שהיני השפיע עליה, היא אמורת, הוא הדבר של אלבר קאמי, "האמירות הפסימיות שלו מאוד התאימו לי. כבר אז ידעתי, שהחיים זה לא פיקציה, האופטימיות של קאמי מבוססת על כך, שלמרות שיש כל-כך הרבה דברים נורד - אסור לו לזוהר. יש קטע שבו הוא אומר - 'מה שטבעי זה החייק, וכל היתר - זה מאמץ של כוחדוהון שאסור לו להתעניין לעולם, אני מאוד מסיבמה אתה'."

ומובן מאליו, או צריך ליצור אותו על-ידי השריון".
לאה שקדיאל מאמינה שהשריון צריך לצאת מגבר- לוח וסיעות בכנסת ולהגיצ גם למערכת-החינוך. "כיום יש מעגל קסמים, שאין אפשרות לצאת ממנו, אלא אם שוברים אותו בכוח", היא אומרת, "ומכנותים הפסיכר- מטריים, למשל, הם כלי של חברה, שמפתח מנגנונים כדי להגציז את עצמה. הם משקפים רקע חברתי קר דם, שאוכלוסיות רבות חסרות אחר".
היא מספרת על פרופ' יפה, מי שעמד בראש ביה"ס לעבודה סוציאלית בניו-יורק, שנהג לקבל ללימודי תר- אר ראשון 20 תלמידים, בני עדות-המזרח וערבים שקיבלו במבחן הפסיכומטרי את 20 הציונים הכי גבר- וים, אם כי לא ציונים גבוהים מספיק כדי לעמוד בדר- שות הקבלה. "במשך שמונה שנים הוא הצליח להוכיח, שהחברה האלה הצליחו בלימודים יותר מאחרים, רבים יותר מהם המשיכו לתואר שני, והצליחו יותר בעבודה המעשית שלהם לתואר כך. ולמה? משום שהייתה להם מוטיבציה מאוד גבוהה להצליח, ודיקא משום שהם באו מרקע קשה יותר".

● האוניברסיטה נכשלה. בנימוסיה הרצליה בתל- אביב, ב'רדספר, שבו בולס התנאו איר לוקחים משכר- נח התכווה ומשפרה, ומלומדים אומם יחד עם ילדים מצפון-תל-אביב, תרמה יחד, ויש הרבה אולמות.

"לדעתי, הרמה של בוד-ספר הייתה יורדת מביא- והאלימות הייתה עולה ממילא, בגלל מהלכים שעבר- רים על החברה היאפית בעולם המערבי, בלי קשר לאנשי דרום-תל-אביב, או שלא יחפשו אילו בנה להיתלות בו. האלימות מוגברת בכל השכבות המבוס- סות, כי בנינוער מואסים בערכים, ונעשים ציונים ונהנתנים. אני חושבת שאסור לזוהר, וצריך להמשיך למצוא דרכים לאינטגרציה. גם הכעס והשנאה הם הית-

לאה שקדיאל זוכרת עד היום את הצעדה של ניש אמנים לסבסטיה ב-74, ביציאה למשקל, תחת עץ גדול, עמד רבנים קשישים, וכל אחד מהצעדנים עבר לידם, לכדן אותם לשלום.

"הוא היה פשוט מרגש. הרבנים האלה, שכל אחד מאנשי הצעדה למד אצלם בשלב כלשהו בחייהם, הם שהניחו למה שקרה אז נגד עיניהם. הניע הזה השפיע עלי מאוד, למרות שהיום אני לא מסיכמה עם הדרך. כמה מורים זוכים לכך? כמה מורים זר- אים תלמידי שלהם, שעושה משהו בזכות מה שהם לימדו אותנו כמה רגעיים כאלה יש בחיים?"

אחד מקווה שזה יקרה גם לך?
"מאוד. קורה, שאני תקלח בתלמידים של לשעבר, שאומרים לי שבכותי הם יודעים איר לל- מה, למשל. זה מרגש אותי. עדיין לא תקלחי אנשים, שאומרים לי שבכותי הם עשו משהו. אני חושבת שזו זכות גדולה מאוד".

כשהיא מתבקשת לציין דמויות שהשפיעו עליה, נטתה לאה שקדיאל, אולי במקרה, להזכיר דווקא מורים. הראשונה בהם היא המחונת שלה בביתנו י"א"ב, שנלחמה נגד הרבנים בציונות על זכותן חובבתן של הבנות ללכת לשרדות לאומי. היא הצליחה לשכנע 13 מתוך 19 הבנות בכיתה להתגבר, למרות שהתורמה או הייתה ללכת לאוני- ברסיטה.

מבית-הספר יצאה עם תחושה של החמצה גד- לה, הרגישה שזה מוסד ללא שאריות, ללא דרי- שות אינטלקטואליות - לא בתחום החברתי ולא בתחום הדתי. כשלימדה, מאוחר יותר, בתוכן

ר"ג - ירושלים -

לאה שקדיאל נולדה לפני 41 שנים בידיה לים לנרשפתה **מוחללאום**, ששינתה את שמה ל-**שקדיאל**. אביה עסקו בתנועת **המוחז'ת**, נפטר טרם שהייתה בת חמש החצ'י, והמשפחה - האם וארבע בנותיה - עברה לגור במחנה קי.

נעוריה של שקדיאל עברו עליה בתוכן ציידעלון - תוכן ממלכתית, לאחר התיכון דלגה על פדק השיחות הצבאי או הלאומי, ולמדה אנגלית וצרפתית באוניברסיטת בר אילן, בנייל 21, עם תואר ראשון בנרשפת לטר כללה עבודת בידישלום, אבל אחרי שנתיים

הבחינה לטר בשפלה - ועובדה. ב-1978 עברה לגור בירושלם. הגיעו וחדת'י 'משועי שלום', ולמדה שם בבית הספר הממלכתי-חדת', בתוכן ובמכללה האור וירת וותנה שיעורים בלחדת לוחדי הקהילה.

לאחר שחזרה בירושלם חזרה לירושלם, כרי ללמד ב"נרשפת" שלד האוניברסיטה". בידיה לים פגשה את בעלה, **משה לומן**, עולה מפלר ורדה שחזרה בתשובה. השיניים חזרו לירושלם, וכ וים מרכז משה את השיחותים הפסיכולוגיים בלימודו. לונג שלשה ילדים: רחלי (11), צבר

קה (9) ונתי (7). שקדיאל נבחרה בנציגת מפלר גת הבנדה למנוצעת ירושלם, שם עסקה בעסקת בנומזא הינון. ב-86 נבחרה לצניגת השיחה המקומית של ירושלם במועצה החדת, בחירה שמנדה לל של התגדרות מצד גורמים דתיים בארץ. לאחר שנתיים של מאבקים, ב-1988,

מסק בליך לטובותה, והיא הפכה לאשה החדת שונה המבטח במועצה החדת. כיום היא חברת במועצה החדת-יונית "זתגרת שלום", כשרת לת השיים באגודה לזכויות האזרח ובוועדה למעמד האשה מהשנים נעמ"ת.

לכאורה כל יונו
אפשר מתממש במוחה של לאה שקדיאל, מס' 2 ברושפת 'התקוה' לכונסה לכאורה כלבה, שבן שיוחה עם האשה שהרבה פוליליקאיים מצעעעים שלא נכנסה לכונסה מיישבת את כל הסתיידות ושמה ללעג את כל השיעומוות המוכרות

א
ב
ג
ד
ה
ו
ז
ח
ט
י
יא
יב
יג
יד

כבר כנתי"ד רואים את תחילת השופטיים. איד אבימלך בקיש מוערדי: 'שלוק חורב ומשפטי פן יאמר אשה הרגונה. עברו מלך כוה, שגרג למלומת אחים, זאת הכישה הכי גדולה. גם ישעיהו הנביא, כשהוא רוצה לתאר שהמדינה חסרת מנהיגות, אומר על העם: 'נשים משלו כו'. אשה תג'כית נוספת שאני מעריכה היא שללופציון, נשים מנהיגות בהיסטוריה שלנו יש כריק שלוש - דבורה, שלומציון, ונולדה מארי'.

• את רואה היום מישרי שיכולה להיות מנהיגה?

"מאת הצעברתי שאורה נמיר לא נבחרה לראשות מפלגת הצעברה, היא אחת החמוצות הנרולות שלנו, ויש לי הרגשה, שעכשיו אין לה עוד צאנים. הגענו למ צב, שבאשר פוליליקאי אשכנוי מורה את עצמו עם תנושא הזכרות, אומרים עליי, כמו שאמרו עליה כפר יימרין, שבשביל להיות ראש-ממשלה זה לא מספיק טוב. מילא אם היו אומרים את זה על קיסר, אבל אורה נמירי אין לה עמדות מדיניותו אין לה מה להגיד בנושאים את שואפת להתנהג?

"יש הרבה דברים שאני רוצה ומסוללים שאני שרי אפת אליות. גם אם הכריז יתגליל, כר שיהיו לי חמש שנים כריק לקרא ספרים, אני לא אראה בזה כדי בן ומי'.

• לא תנאי כננו זמן כלויות שרת העבוד החדותה. (ואכו, בינתיים בהתערבות שרת החינוך, שולמית אלזוי, מונה שקדיאל למנהלת בית-הספר הממלכתי-חדתי אפרמה כרישלים, חרף התגדרות מנהל המנהל החדתי במשרד החינוך). (המשך בעמוד 39)

מקומות נרחבים, למען משהו שהם האמינו בו. אור-כר, לאט לאט, הדברים התחילו להפריע לי. התברר שמדובר בקבוצה די אליטיסטית של אנשים מודרניים בחיים, שמוכנים, וזה יפה מאד, לעזור את הדידות שלהם ברמחמ"ג או במחח-תקוה, ולעשות משהו יותר קשה בחיים. מצד שני, היישובים שהם הקימו היו ישובים מאוד הומוגניים, והיה לי ברור, שאם הם הולכים לשם, הם לא הולכים לעיריות הפיתוח, או עוסקים בחינוך. אחרי שנה או שנה וחצי ראיתי, שזה לא מספק אותי. בכלל, לאנשים דתיים יש נטייה להיות ימניים, מפני שהפשט של הכותבים לרוב נוטה לפרשנות הימנית. לכהנא יש על מה לסמוך ככותבים'.

• גם לרב עמישל.
"כדייק. אבל יותר קל לצטט את שמואל משסף את אנג העמליקי כחרב ויהושע הורג את הנכנעי, מאשר להעמיד את הדברים בצורה יותר מורכבת. לפעמים אנשים חושבים שמספיק שהם דתיים, הם לא צריכים להיות גם בני-אדם. כולנו למדנו בבית-הספר, שישיראל הם רחמנים בני רחמנים. שאנחנו המצאנו את הצדק. אום דתי חושב, שבאנש שהוא דתי, יש לו מערת אור-יית למוסריות, ליושר'.

• בתקופת המלחמה על המועצה הדתית הייתה מהלך קה על הרהינות שלך.
"כסת. אני לא מכירה את אום דתי, שחושב שמישהו קצת שונה ממנו הוא גם דתי. האם אדם שקורא לעצמו פמיניסט יכול להיחשב דתי? יש אנשים שגורסים שלא. ואם אשה שלובשת מנסיים יכולה לקרוא לעצמה דת-יית כניל'.

• לא מפורע לך הירח לאשה ברת. העוברת, למשל, שראשה פסולה לעדות, והיא נכללה באותה קפגוריה כמו ארש, שופת וקשול?
"המחויבות של אום, לשיטה מטיימת שמקובלת עליי, אינה מבוססת על קבלה של מאה אחת. היא מברי ססת על החלטה של אום, שלמרות כל הכעיות, הדרך הזו נראית לי יותר מאשר דרך אחת. היה שלב בת יים, שבו חשבת, שלציות דתי זה משהו אבסולטי והמוגני. ניסיתי לחתום את עצמי למחלל הזה, וראי-תי שזה פשוט לא הולך, שאני אדם יותר מדי מורכב. התחלתי במהלך של לימוד יהדות וכל שאני לומדת יותר, אני מרגישה יותר את מה שח"ל אמר - שאין כן חורין יותר ממי שלומד תורה. הרי יש אפשרויות אין סופיות של פירוש, עושר תרבותי אירי, ויכויות מחלוקות המון אופציות'.

• מה היית רוצה לעשות ברת?
"אני עסוקה בלעוד אנשים להתאבק למצות את החירות האישית שלהם, כך שהם יגיעו למיצוי של מה שאפשרי מבחינת המקורות. פרופ' ואב פאלק, ופרופ' אריאל רוזנצ'י, מוכיחים, שאפשר לעשות כל-כך הרבה דברים במסגרת הדין העברי, במסגרת חוקי המשפט המקומיים. לא מנצלים את זה, מפני שהרבים אטומים מפני שהגשים לא מאמינים, שניתן להיאבק על הדברים האלה. מפני שההלכה ביסודה היא פטרנליסטית. מאד קשה לאנשים דתיים ולנשים דתיות לצאת נגד זה. אבל זה קורה גם כיון החילוני. הוועדה הצי טובה היא אי-אחרינו צילום של קיר בית-המשפט המחוזי בתל-אביב עם גרפטי - "השושפת הוא דידן טוב ביותר של האנש, צריך לאנוס ילדות של שופטים". זה מתאים לכל בית-משפט מחוזי בארץ. כנראה, שהכעיות האלו מרי שרשות עמוק אצלנו, זה לא עניין של דתיות-חילוניות. זו אפליה הרבה יותר עמוקה, שרובנו המכריע נגוע בה'.

• ייברנו על התנ"י, הייתה שם איוז דמתי שהישיבה אותה?
"מכל הנשים בתנ"י, היחידה שנראית לי היא דבורה הנביאה - שופטת מנהיגה, מוציאה למלחמה. בכלל

ממה שחלק גדול מאלה שצעקו נגדה טר-
חו ארופים ללמוד על מקורות ישראל
היא אשה עם ראש פנתה השאלה היא
עד כמה היא הצליח לנוח את זה כנח?
כי יהיו עליה הרבה מאוד לתצפים".

כששואלים אותה איר הניעה לקטע
הפמיניסטי, שקדיאל טוענת, שכנראה
המתכוון הכורך לייצור נשים חזקות הוא
לגדול כחברה נשית עם דמות אב דומי-
ננטית. היא ככה למשפחה בת ארבע
בנות, שלמדה עד גיל 18 במוסדות חינוך
עם בנות בלבד, עונה ללא ספק על הד-
רישות האלי.

● עם כל החשיפה הפמיניסטית, יש לי
לפעמים ייסורי מצפון בכשר לנידון
וילדים?

"יש לי ייסורי מצפון שהרבת נראה
ככה, שהילדים לא מטופלים, שהטלחי-
זיה מתוכננת אותם. גם בעלי וגם אני אנ-
שים מאור עסקים, שממתלקים בכל
הדברים, או כמו ששנינו מתחילים בבי-
שול, שנינו מתחילים גם כרגשות הא-
שמה". ■

לאר שקדיאל

(המשך מעמ' 24)

● ועברת בית?

"זה אולי כן כובח זמן. זה דבר שכבר
ניסיתי, ולא טיפק אותי. מצאתי את עצ-
מי מתעצבת ומתוסכלת יותר מדי".

● את מוצהרשאא רואה את שולמית
אלוהי כשרת חינוך?

"אני חושבת שהיא יכולה לעשות
הרבה מאור, אבל היא צריכה הרבה תבר-
נה. זה לא קל, כי היא מתחילה עם דימרי
מסויים, ולא מנקודת האסס. די ועוד אר-
תי, שבטקס הצגת הממשלה בכנסת, כל-
כך הרבה נואמים מצאו לנכון להשמיץ
אותה. רואים בה דוגל אודם ולא מכירים
בסגולות שלה. יש לה סגולות ניהוליות,
סגולות מרבחיות, ולדעתי, המשכלה
היהודית שלה היא הרבה יותר גדולה